

Temat :Rządy parlamentarne

Ważne daty:

28 listopada 1918 r. – ordynacja wyborcza do Sejmu Ustawodawczego ogłoszona przez rząd Jędrzeja Moraczewskiego

26 stycznia 1919 r. – wybory do Sejmu Ustawodawczego

20 lutego 1919 r. – ogłoszenie „Małej konstytucji”

17 marca 1921 r. – uchwalenie konstytucji marcowej

9–16 grudnia 1922 r. – sprawowanie urzędu prezydenta II RP przez Gabriela Narutowicza

20 grudnia 1922 r. – wybór Stanisława Wojciechowskiego na prezydenta II RP; złożył urząd po przewrocie majowym w 1926 r.

1924 r. – reforma walutowa Władysława Grabskiego

1925 r. – reforma rolna

notatka do przeczytania, uzupełnijcie temat w zeszycie ćwiczeń

Lata 1919–1926 to w Polsce okres rządów parlamentarnych. Powstała nowa konstytucja, ale rozdrobnienie sejmu powodowało destabilizację państwa.

17 III 1921 Sejm Ustawodawczy uchwalił pierwszą republikańską konstytucję Polski (tzw. konstytucję marcową).

Główne postanowienia konstytucji marcowej z 1921 r.

- ustrój parlamentarno-gabinetowy, trójpodział władz
- dwuizbowy parlament (sejm i senat)
- pięcioprzymiotnikowa ordynacja wyborcza (wybory proporcjonalne, co w rezultacie spowodowało rozdrobnienie parlamentu i niestabilność rządów)
- inicjatywa ustawodawcza – sejm i rząd
- senat – prawo weta zawieszającego
- przedterminowe rozwiązanie parlamentu
- powszechne prawo wyborcze (głosować nie mogli tylko żołnierze w służbie czynnej)
- prezydent – wybierany na 7 lat przez Zgromadzenie Narodowe (połączony sejm i senat), uprawnienia ograniczone do reprezentowania państwa, czynności prezydenta wymagały kontrasygnaty rządowej
- niezawisłe sądy – sędziowie powoływani przez prezydenta, brak możliwości badania konstytucyjności ustaw
- równość obywateli (zniesienie przywilejów stanowych), nietykalność własności prywatnej, wolność słowa i korespondencji

Parlament 1922–1926

W 1922 wybrano sejm i senat pierwszej kadencji. Mandaty poselskie uzyskało aż 14 ugrupowań. Żadne ugrupowanie nie uzyskało większości.

1) Chrześcijański Związek Jedności Narodowej (Chjena)– prawicowa koalicja chadeków, endeków i konserwatystów:

– Polskie Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji (Wojciech Korfanty; solidaryzm społeczny, wdrażanie katolickiej nauki społecznej)

– Narodowa Demokracja (Roman Dmowski; naczelną pozycją Kościoła katolickiego, polonizacja mniejszości narodowych)

2) Polskie Stronnictwo Ludowe “Piast” (PSL – Piast)–

–gł. działacze: Wincenty Witos, Maciej Rataj

– program: demokracja parlamentarna, reforma rolna (za odszkodowaniem dla dotychczasowych właścicieli)

3) Polskie Stronnictwo Ludowe “Wyzwolenie” (PSL – Wyzwolenie)–

– program: reforma rolna (bez odszkodowania), powszechna bezpłatna oświata, rozdział Kościoła od państwa

4) Polska Partia Socjalistyczna (PPS)–

–działacze: Ignacy Daszyński, Mieczysław Niedziałkowski, Jędrzej Moraczewski

– program: demokracja parlamentarna, rozdział Kościoła od państwa, autonomia dla mniejszości narodowych, wyłączenie wielkiej własności rolnej, prawa socjalne

5) Narodowa Partia Robotnicza (NPR)–

działacze: Karol Popiel

– program: połączenie elementów narodowych (solidaryzm narodowy, zwalczanie “uprzywilejowania Żydów”) i lewicowych (“wyzwolenie klasy pracującej”, uspołecznienie gospodarki, tolerancja religijna)

Poza tym w parlamencie zasiadali przedstawiciele mniejszości narodowych

Rozdrobnienie parlamentu powodowało zawieranie nietrwałych koalicji rządowych (wyjątkiem był istniejący prawie 2 lata ponadpartyjny rząd Władysława Grabskiego, powołany do naprawy finansów publicznych, ale też w końcu obalony).

Prezydenci RP okresu rządów parlamentarnych

11 XII – 14 XII 1922 Gabriel Narutowicz wybrany głosami lewicy i mniejszości narodowych przy sprzeciwie prawicy, zamordowany przez artystę-malarza Eligiusza Niewiadomskiego w gmachu “Zachęty” w Warszawie)

20 XII 1922 – 14 V 1926 Stanisław Wojciechowski ustąpił ze stanowiska w wyniku “zamachu majowego”)

Skutki

– niestabilność władzy wykonawczej (od I 1919 do V 1926 było aż 13 rządów)

– narastające konflikty między politykami i zwolennikami różnych ugrupowań (łącznie z fizyczną agresją)

– brak zaufania obywateli do polityków, obwinianych o partyjniactwo

Niepowodzenie rządów parlamentarnych było przyczyną tzw. zamachu majowego.